

keleti blokkban, amelyekben sokkal direkterben mentek neki a létező szocializmusnak. Most akkor beszartak egy csehszlovák tűzoltóbáltól? Utóbb arra gondoltam, hogy valakinek leesett a húszfilléres, hogy ezek bizony ők. Amorálisak, kisstílusúak, provinciálisak, száználmas disznósajt tolvajok. És ne hogy már feszt kiröhögjük őket.

Aztán Milos menni Amerika. Ami éppen forrongott rendesen, akárcsak fél Nyugat-Európa. Ezerkilencszázhatvan-nyolc. Augusztusban véget ér a prágai tavasz. Forman első amerikai filmje, az *Elszakadás* végül 1971-ben készül el. Még nagyon cseh, de már nagyon amerikai. A tökéletes hibrid. A környezet kedvező, az újhollywoodiak éppen leszámolnak a papa mozijával, hogy aztán később felépítsék a nagypapáét. Spielberg hamar eljut a *Párbajtól a Cápáig*. Az *Elszakadás* akkoriban dicséretes gyorsasággal bekerült a magyarországi mozikba is. Naná, az nem baj, ha megnézzük, miként rothad a hanyatló kapitalizmus, és hogyan idegenedik el benne az ember. Nekem reveláció volt, mert ez ment itthon is, csak ráadásul még munkácsorszürkében, fű nél-

kül. A szüleink gyötrő, bezárkózós csöndje, vagy éppen hangos terrorja és a mi leléceléseink, elszökődéseink. Megnéztem vagy ötször.

Hazajöttem a moziból, ahonnan elloptam a plakátot és anyám annak nyomán kötött nekem egy McMurphy-sapkát. Feketét, pont olyat, amelyet Jack Nicholson viselt a *Száll a kakukk fészkére* című remekműben. Ez már nagyon amcsi volt, elszakadt a barandovi szál és igazi hősöm is lett, Jack Nicholson. A lázadás és a szabadság ikonja, mint Mr. McMurphy, ahogyan a Főnéni szólítja kissé elnyújtva a név végét, magyar hangja emlékeimben Béres Ilona. Ezen a ponton Ken Kesey-ről még nem sokat tudok, pláne a savas buszozásokról nem, a könyvtárakból már ellopták az összes *Üvöltést*, de azért lassan összeáll a kép, a *Száll a kakukk...* Európa Zsebkönyvtáras kiadása ronggyá olvasva. A film nem olyan látomásos, mint a könyv, inkább a hagyományos amerikai dramaturgiát idézi, Forman elindul a vérprofizmus rögös útján.

„Azok a felejt-
hetetlen zoknik”
(Tűz van, babám!)

Bevallom, utálok a musiceleket, egy szálig. Egyszerűen felfoghatatlan számomra,

hogy miért kell a történet egy bizonyos pontján teljesen indokolatlanul dalra fakadni. Forman és tetteistársai viszont olyan tüneményessé tették a *Hairt*, hogy lehetetlen volt nem beleszeretni. Igazi operát csináltak belőle, időtlent, az emberiség egyik utolsó szerethető kísérletéről. „Good Morning Starshine” – már megy is a fejemben.

Nekem a *Ragtime*, a *Valmont* és az *Amadeus* már nem annyira, a *Larry Flynt* már jobban. De maradtak örökre szóló bevésődések. A *Szösz* és a *Tűz van, babám!* asztal alatti jelenetei, ó azok a felejthetetlen zoknik. A fára kötözött nyakkendő szintén a *Szösziben*. Ahogy az apa meglesi a fiát a *Fekete Péter*-ben. Spangli szívás az *Elvesztett Gyermekek Szüleinek plenáris ülésén* és vetkőzés póker az *Elszakadásban*. Jack Nicholson bedrótzott feje, a kórtermi orgia, és ahogy az Indián kosárra dob a *Száll a kakukk...*-ban. És ahogy Beverly D'Angelo beszél a tóba a Central Parkban, nagyjából ott, ahol Holden Caulfield azon agyal, hogy hová tűnnek a kacsák télen, na az, igen.

Gyönyörű munka volt Forman úr, Isten Önnel. •

